

ՏՕՆ ԵՐԵՒԱՆ Ս. ԽԱԶԻ

Այսօրուան համար Հայց. Եկեղեցւոյ օրացոյցը կը մատնանշէ տօն մը որ ծանօթ է Երեւման Խաչ անունով: Ինչպէս գիտէք ամէն տօն իր պատմութիւնը ունի. վստահ եմ որ այս տօնին ալ պատմութիւնը քացատրուած է, որովհետեւ իւրաքանչիւր տօնի յիշատակութեան առթիւ, այս Տանարին մէջ, կանոնաւոր աւանդապահութեամբ կը կատարուին իւրայատուկ արարողութիւններ: Հետեւաբար իմ նպատակս այսօր պատմութիւն դասաւանդել չէ որովհետեւ Երեւման Խաչի տօնին պատմութիւնը չէ որ պիտի պատմեմ այլ կ'ուզեմ շեշտել որ Երեւման Խաչի տօնը առիթ մըն է մեզի համար խորհրդածելու, մտածելու եւ խոկալու խաչի խորհուրդին մասին:

Անշուշտ ոչ միայն Երեւման Խաչի տօնին այլ նաեւ միւս Խաչի տօներուն, որ տարին չորս անգամ կը տօնախմբէ մեր Եկեղեցին, միշտ ու կրկին Սուրբ Խաչի խորախորհուրդ իմաստն է որ կը պանծացուի:

Հայ ժողովուրդի պատմութեան իւրաքանչիւր էջը կնքուած է խաչին սուրբ նշանով. ուստի սուրբ խաչը լաւ ըմբռնած ու սիրած է հայ ժողովուրդը որովհետեւ թէ՛ տառապանքի եւ թէ՛ յաղթանակի խորհրդանիշն է ան: Ս. Խաչը հաւատով կը ներշնչէ ու կը լեցնէ սիրտը հաւատացեալին. վահան է ամբողջութեան եւ պաշտպան վտանգի պարագաներու մէջ: Խանդ ու կորով կը շնորհէ քրիստոնեայ անհատի հոգւոյն, խրախուսելով ու յուսադրելով: Այս է պատճառը որ ան կը սիրէ իր հետ ունենալ գայն ուր որ ալ երթայ: Մեր սէրն ու մեծարանքը կ'արտայայտենք երբ կը զարդարենք գայն գեղեցիկ եւ քանկարժէք փայտով:

պարծանք կը զգանք հայկական խաչով, որ այնքան իւրայատուկ է: Որպէս հայ քրիստոնեայ կը խաչակնքենք մեր երեսը եւ կ'ուզենք տեսնել խաչին նշանը ամէն վայրի մէջ: Մեր տուններն ու բնակարանները պաշտպանուած կը զգանք խաչին հովանիին ներքեւ: Կը սիրենք տեսնել խաչազարդ գմբէթները մեր եկեղեցիներուն ինչպէս նաեւ այս Ս. Խորանին վերեւ պլավացող խաչը այսօր որքան գեղեցիկ կ'երեւի մեր աչիւն: Ոչ միայն կը սիրենք գետեղել ու տեսնել խաչը ամէն կողմ, կը զարդարենք նաեւ մեր կուրծքը, կը կրենք կամ կը պահենք գայն մեր վրայ, ու կը տանինք վերջապէս մինչեւ գերեզման ուր պիտի հանգչի մեր մարմինը գրկած Քրիստոսի խաչը, եւ իբր հովանի ու հաւատքի վկայութիւն Ս. Խաչը, եւ իբր հովանի ու հաւատքի վկայութիւն Ս. Խաչը պիտի գետեղենք մեր գերեզմանին գլուխը:

Այնքան խորիմաց է խաչին պատգամը, այնքան բան կայ խօսելիք խաչի խորհուրդին մասին, քանի որ ամենէն խորհրդաւոր եւ նշանակալից խորհրդանշանն է քրիստոնէին: Ս. Խաչը Քրիստոսի, որուն մասին այնքան խօսած ու գրած են մեր եկեղեցւոյ Հայրերը, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս բոլոր եկեղեցւոյ Հայրերը. մեր սուրբերն ու վարդապետները փարոգած են, գրած են ճառեր, ներբողներ ու բանաստեղծութիւններ, միշտ փառաբանելու համար Խաչն ու Խաչեալ Փրկիչն մեր Յիսուս Քրիստոս: Ուստի, ինչպէս կարելի է այս սահմանափակ վայրկեաններուն մէջ խաչի խորունկ իմաստին եւ անկէ մեզի եկած պատգամին մասին այնքան ըսուելիքները գոհացուցիչ կերպով արտայայտել Երեւման Խաչի տօնին առթիւ:

Նախ պիտի ուզէի ամփոփ կերպով

յիշել որ Երեւման Խաչի դէպքը տեղի ունեցած է 351 թուականին երբ Երուսաղէմի բնակիչներուն անխտիր տեսնուած է խաչի նշանը երկնակամարին վրայ, արեւի լոյսի նման, ամբողջ Գողգոթայէն մինչեւ Զիթենեաց լեռը: Այս մասին եկեղեցական ու պետական իշխանութիւններուն ուղղեալ իր գրութեան մէջ, օրուան հայրապետը, Կիւրեղ Պատրիարք, մանրամասնօրէն կը նկարագրէ:

Խաչի այսօրինակ երեւում մը վստահաբար պիտի խրախուսէ եւ գօրացնէ ոեւէ հաւատացեալի հաւատքը, վերանորոգելով անոր սէրն ու նուիրումը խաչին ու խաչեալին հանդէպ: Որքան բաղձալի պիտի ըլլար անշուշտ որ մենք եւս տեսնէինք նման տեսարան մը երկնակամարին վրայ: Մարդկային բնական զգացում մըն է նշաններ տեսնելու փափաքը կամ հարց տալ թէ ինչո՞ւ այսօր նման երեւոյթներ չենք տեսներ ինչպէս որ անցեալին տեղի կ'ունենային:

Սիրելիներ, Աստուած իր քաժինը կատարած է, ամէն միջոց ու առիթ օգտագործելով որպէս զի քրիստոնեաներուն հաւատքը ամրանայ եւ անոնք գիտակցաբար, վստահութեամբ հետեւին Քրիստոսի: Աստուած յայտնած է հարկ եղածը. Քրիստոնէութիւնը յայտնեալ կրօնք մըն է. Աստուածայայտնութիւն է: Եւ մենք 351ին մէջ չէ որ կ'ապրինք այլ ԶՕրդ դարու մէջ. այսօր ունինք երկու հազար տարուան պատմութիւն մը որ լեցուն է վկայութիւններով. սուրբերու, նահատակներու եւ մարտիրոսներու բազմութիւն մը, այնքան հարուստ ու մեծահոջակ վկայութիւններով տարածուած աշխարհի չորս ծագերուն. բաւական է որ հետաքրքրուինք քրիստոնէական պատմութեամբ ծանօթանալու համար աստուածայայտնութեան այլազան դէպքերուն ու վկայող երեւոյթներուն այլեւ այլ երկիրներու եւ ժողովուրդներու

մէջ: Ժամանակն է արդէն որ մենք մտածենք որ այժմ Աստուած է որ կ'ակնկալէ մեզմէ որ մեր կեանքի երկնակամարին վրայ երեւի ու փայլի նշանը Ս. Խաչին, որպէս զի մարդիկ տեսնեն թէ Խաչեալը պաշտող ու խաչին հետեւող ժողովուրդ ենք: Պարտինք վկայել մեր շուրջիններուն մեր գործերով եւ կեանքով, ով որ ալ ըլլանք, ուր որ ալ լինենք, եկեղեցական թէ աշխարհական, քանզի Անոր սուրբ Անունն է որ կը կրենք: Եփեսացոց գրած նամակին մէջ Առաքեալը կը խրատէ ըսելով, – Հաւատարիմ մնացէ՛ք Զեր կոչումին: Լաւ իմանալու ենք որ աւելի քարճր կոչում չկայ քան քրիստոնեայ կոչումը, որովհետեւ Աստուած մեզ կանչած է ու շնորհած է որ քրիստոնեայ ծնողքէ ծնինք, սուրբ մկրտութեան խորհուրդը ստանանք ու իր Միածին Որդւոյն Ս. Անունը առած ենք գիտնալու համար որ Քրիստոսի կը պատկանինք: Հետեւաբար ապրինք այնպէս ինչպէս վայել է Երկնաւոր Թագաւորին որդեգրեալ գաւակներուն, սեպհական ժողովուրդ, ի թագաւորութիւն յազգ սուրբ: Ուստի բնական չէ՞ որ ակնկալուի խաչի երեւումը նաեւ մեր կեանքի երկնակամարին վրայ: Հարկ է որ հսկենք մեր կենցաղավարութիւնը, մեր վերաբերումը, խօսակցութիւնը, մինչեւ իսկ մեր քառամթերքը որ ցոյց կու տայ թէ ով ենք իրօք, վասն զի Ս. Աւետարանը կ'ըսէ. – ՄԱՐԴ ԻՐ ՍՐՏԻ ԱԻՆԵԼՑՈՒՔԷՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ: Եթէ աշխարհիկ մարդիկ, նոյնիսկ անհաւատներ կը յարգեն քաղաքականութեան ու քաղաքականութեան օրէնքները, որքան աւելի եւս քրիստոնեաներ, եկեղեցական թէ աշխարհական, պարտինք հսկել մեր կենցաղավարութիւնը, քարճր պահելու համար դրոշմ ու պատիւը սուրբ խաչին: Դժբախտաբար շատերու մօտ այսօր, խաչի յարգանքը միայն ձեւական մեծարանք մըն է. ի հարկ է որ միշտ քացառութիւններ կան եւ յարգելի են. սակայն չի քաւեր

սիրելի ոսկի ու թանկագին կամ ադամանդեայ խաչերով զարդարուիլ, կամ հայկական խաչով պարծենալ, լույս իրը մշակութային կամ գեղարուեստական առարկայ: Չի բաւեր հանդիսաւորութեամբ երես խաչակնքել որովհետեւ մեր ժողովուրդը փորձառութեամբ սորված է որ ամէն խաչ հանող քրիստոնեայ չէ: Չէ՞ որ մեր Փրկիչն ալ ըսաւ թէ ոչ ամէն անոնք որ գինք Տէր, Տէր, կը կանչեն, երկնքի արքայութեան արժանի պիտի լինեն, այլ անոնք միայն որ երկնաւոր Հօր կամքը կը կատարեն: Ուստի «Նղիցին կամք է» ըսել չի բաւեր, այլ կատարել կամքը մեր Տիրոջ:

Երեւման Խաչի այս տօնին պարտինք յիշել որ նշան խնդրելու չենք, այլ խաչի պայծառ նշանը մենք ցոյց տանք մեր վարք ու բարքով մեր գործերով. թող նաւազայթէ խաչը, թէ՛ մեր կեանքին մէջ եւ թէ՛ մեր շրջապատը լուսաւորուի Քրիստոսի լոյսով: Այս է որ մեր Տէրը կ'ակնկալէ մեզմէ որ՝ ԱՅՆՊԷՍ ԼՈՒՍԱՒՈՐԵՍՅԷ ԼՈՅՍ ՁԵՐ ԱՌԱՋԻ ՄԱՐԴԿԱՆ, ՈՐՊԷՍ ԶԻ ՏԵՍՑԵՆ ԶԳՈՐԾՍ ՁԵՐ ԲԱՐԻՍ ԵՒ ՓԱՌԱԽՈՐԵՍՅԵՆ ԶՀԱՅՐ ՁԵՐ ՈՐ ՅԵՐԿԻՆՍ Է (Մատթ. Ե. 16:) ԶԻ ՈՐ ՈՉ ԲԱՌՆԱՑ ԶԽԱՉ ԵՒ ԳԱՅ ԶԿՆԻ ԻՄ, ՈՉ ԿԱՐԷ ԻՄ ԱՇԱԿԵՐՏ ԼԻՆԵԼ:

Սուրբ Խաչի մասին շարունակելով մեր խորհրդածութիւնները, կ'ուզէի ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել գոհողութեան գաղափարին վրայ որ Ս. Խաչէն կ'արտացոլայ:

Արդեօ՞ք կարելի է տեսնել խաչը եւ չի խորհիլ խաչին վրայ կատարուած անսահման գոհողութեան մասին: Արդեօ՞ք կարելի է չը մտածել այդ խաչէն արտայայտուող սէրն ու գոհողութիւնը Խաչեայ Յիսուսին: Խաչին պատգամը, սիրելիներ, միայն յարութեան ու յաղթանակի պատգամը չէ, այլ նաեւ գոհողութեան, սիրոյ եւ տառապանքի պատգամը: Ով որ շատ կը սիրէ գիտէ նաեւ գոհուիլ, եւ սիրով կը յաժարի տառապանքի: Հշմարիտ սէրը գոհողութեամբ է որ կը հաստատուի. նշմարիտ ու անկեղծ սիրոյ

կնիքը տառապանքն է: Իսկ սիրոյ պակասը կը մերժէ ամենադոյզն տառապանքը եւ նոյնիսկ մագաչափ գոհողութենէ մը կը խորշի: Լաւ դիտեցէ՛ք ձեր շուրջը: Անհասկացողութիւններ, վէճեր, պառակտումներ ու թշնամութիւններ, յառաջ կու գան սիրոյ պակասէն որ կը մերժէ որեւէ գոհողութիւն յանձն առնել: Նմանապէս երբ Աստուծոյ սէրը կը պակսի մեր սրտին մէջ, կեանքի դժուարութիւնները կամ տառապանքները կը մերժենք, անիմաստ կը գտնենք զանոնք. ինչո՞ւ նեղութիւն կամ գոհողութիւն յանձն առնել: Ի պատասխան մենք պիտի ըսնք ինչո՞ւ չի նայիլ Քրիստոսի խաչին: Ներկայիս նոյնիսկ քրիստոնեաներ իրենց աչքերը սեւեռած են հեռու Քրիստոսի խաչէն, կոնակնին դարձուցած են Գողգոթային ու չեն կարող տեսնել թէ մեր փրկագործութիւնը տառապանքի միջոցաւ է որ իրագործեց մեր Փրկիչը, եւ թէ՛ ԳԻՆ ԵՄՔ ԱՆԱՊԱԿԱՆ ԱՐԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: Խաչը յաղթանակի նշան դարձաւ միայն այն ատեն երբ հանդիսացաւ գոհագործման սեղանը ուր պատարագուեցաւ Յիսուս իրր գառն Աստուծոյ: Առանց գոհողութեան մեր կեանքը կը դառնայ անիմաստ, իսկ հոգեփուխ սէրը իր կատարելութեան կը հասնի երբ շաղախուած է ցաւերով ու գրկանքներով: Այս բոլորը նկատի ունենալով անհրաժեշտ չէ՞ միթէ աչքի առաջ ունենալ խաչեայ Քրիստոսը, խաչին վրայ ծով ցաւերու մէջ ընկղմած. այո հարկ է մտածել Անոր ամէն մի մարմնական եւ հոգեկան տառապանքներուն մասին, նայիլ, դիտել, խորհրդածել ու հասկնալ թէ ինչպիսի խորիմաստ գոհողութեան եւ սիրոյ պատգամ է որ կու գայ Գողգոթայի Խաչէն: Յովհ. ԺԳ 1. – Սիրեաց զիւրսն՝ որք յաշխարհի աստ են. ի սպառ սիրեաց զնոսա. նաեւ Յովհ. ԺԵ 12-13. – Այս է պատուէր իմ, զի սիրեսցիք զմիմեանս՝ որպէս եւ ես զձեզ սիրեցի:

Միայն հոգիի աչքերով եթէ նայինք Անոր արիւնաներկ խաչին, փշէ պսակին,

գամերուն, մտրակուած մարմնի խոր վերքերուն եւ անոնց կոտտացող ցաւերուն այն ատեն պիտի կարենանք տեսնել ու ըմբռնել իմաստը գոհողութեան – վասն զի Աստուած այնքան սիրեց ... Մինչ ներկայ դարուս կեանքի պայմանները այնքան դժուարացած են ու հոխացած որ անցեալի իշխաններն ու սուլթանները մինչեւ իսկ չունէին մեր օրերու առաւելութիւններ. միայն կոճակ մը կոխելով կ'ունենանք յաճախ մեր փափաքածը. հանգիստ, դիրքին նպաստաւոր միջոցներով կ'ուզենք ապրիլ, հետեւաբար գոհողութեան, ծառայութեան կամ ուրիշին օգտակար ըլլալու ոգին շիջած ըլլալով, հուսկ խաչին եւ Գողգոթայի տեսլականը կարելի է ըսել թէ բոլորովին մշուշապատուած ու անիմաստ կրնայ դառնալ, նոյնիսկ կենսական խօսքը Յիսուսի – Մատթ. Ե 10 –:

Դարուս աշխարհիկ մտածելակերպն ու քաջայերանքը ամբողջովին կը հակասէ եւ կ'ուզէ ընդդիմանալ մեր Տիրոջ պատգամած Լեւրան քաղաքի ԵՐԱՆԻՆներուն որ յաւիտեանական ճշմարտութիւն ըլլալով ամբողջ քսան դարեր ներշնչման աղբիւր եղած է միլիոնաւոր հոգիներու: Երբ խաչի ու գոհողութեան գաղափարականը կը մարի մեր սրտէն, այն ատեն մեր մէջ տեղ կը գտնէ ձայնը ձախակողմեան խաչեալին, եթէ այդպէս կարելի է կոչել, որ կորսնցուցած ըլլալով խաչին եւ փրկութեան իմաստը, կը մերժէր խաչի տառապանքի միջոցաւ փրկութիւնը գոր մեր Փրկիչը կը պարզեւեր աշխարհիս մարդկութեան անխտիր: – ...ԽԱՉԻՆ ԻՐՈՎ ՇՆՈՐՀԵԱՑ ՊԱՐԳԵՒՍ ԱՇԽԱՐՀԻ ... – կ'երգէ մեր եկեղեցին Աւագ Ուրբաթի պաշտամունքի ժամանակ. եւ մենք հետեւելով Շնորհալի մեծ Հայրապետին, կը դաւանինք:– ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԱՐՄՆՈՎ ՎԱՄՆ ԻՄ ԽԱՉԵԱԼ:

Անուրանալի իրողութիւն է եւ ամբողջովին ընդունելի սա ճշմարտութիւնը թէ առանց գոհողութեան եւ երկունքի արդիւնաւոր աշխատանք չէ կարելի ակնկալել այս կեանքին մէջ: Եթէ մերժենք ու ժխտենք գոհողութեան ոգին, կարելի չէ

Աւետարանի նամբով քալել. ՁԻ ՈՐ ՈՉ ԲԱՌՆԱՅ ԶԽԱՉ: ԻՐ ԵՒ ԳԱՅ ԶԿՆԻ ԻՄ ՈՉ ԿԱՐԷ ԻՄ ԱՇԱԿԵՐՏ ԼԻՆԵԼ:– Մեր Տիրոջ Քրիստոսի տնօրինութիւնն էր որ խաչով ու արիւնով շահի մեր փրկութիւնը. այս մասին բացատրելով Առաքեալը կ'ըսէ թէ առանց արեան հեղման, մեղաց թողութիւն կարելի չէ: Այս է արիւն իմ, ըսաւ Յիսուս, որ ձեզի համար կը թափուի, ԻՔԱՌԻԹԻՒՆ ԵՒ ԻԹՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԵՂԱՑ:

Բոլոր անոնք որ Ս. Աւետարանի նամբով քալած են, քաջ ծանօթ են խաչի, գոհողութեան եւ նոյնիսկ հալածանքի կեանքին: Այս մասին կը վկայէ ամբողջ եկեղեցւոյ պատմութիւնը, առաքեալներէն սկսեալ մինչեւ մեր ազգի սուրբերը, որովհետեւ անոնք ընտրեցին աշակերտիլ Քրիստոսի. ուստի, աշակերտը չէր կարող տարբերիլ իր վարդապետէն, – ՈՉ Է ԾԱՌԱՅ ՄԵԾ ՔԱՆ ԶՏԷՐ ԻՐԻ:

Գողգոթան ուր մեր Փրկիչը խաչուեցաւ այն վայրն է ուր, մարդիկ պիտի որոշեն իրենց դիրքը ու ըստ այնմ կողմնորոշուին մնալու կամ ձախակողմեան դասը Քրիստոսի եւ կամ աջակողմեան: Կա՛մ պիտի մերժեն զՔրիստոս, պիտի մերժեն խաչով հետեւիլ Անոր, եւ կամ աշակերտելով Քրիստոսի, պիտի ապրին Աւետարանի նամբով, մեկնակէտ ունենալով միշտ յաւիտեանական կեանքը, այն հաստատ համոզումով թէ՛ Քրիստոսի խաչը, շատ աւելի դժուար է տանիլ:

Մեր կեանքին մէջ անխուսափելիօրէն պիտի ունենանք խաչ, երբեմն խաչեր նոյնիսկ. Գողգոթայի տրաման մեր դիմաց կը դնէ սա հարցը թէ ինչպէս պիտի վերցնենք, մերժելով թէ ընդունելով ու հետեւելով մեր Փրկչին օրինակին: Քրիստոսի խաչին աջակողմը պիտի ընտրենք թէ ձախակողմեան խումբին հետեւինք: ԶՐՈՌԻԹԻՒՆ ՍՈՐԻՐ ԽԱՉԻ ՔՈՔՐԻՍՏՈՍ, ՈՐ ԿԱՆԳՆԵՑԵՐ Ի ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ:

ՇՆՈՐՀ Մ. Վ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

